

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

МІШЕНІНА ТЕТЯНА МИКОЛАЇВНА

УДК 343.9(477)

**КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ
У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2026

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Приватній установі «Науково-дослідний інститут публічного права»

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор
Єпринцев Пилип Сергійович,
Донецький державний університет внутрішніх
справ, директор інституту післядипломної освіти та
заочного навчання

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Тичина Дмитро Михайлович,
Національна академія внутрішніх справ,
провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії
з проблем протидії злочинності

кандидат юридичних наук
Федитник Василь Миколайович,
Харківський національний університет внутрішніх
справ,
доцент кафедри кримінального процесу
та організації досудового слідства

Захист відбудеться «29» жовтня 2026 року о 09 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.007.03 у Національній академії внутрішніх справ за адресою:
03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх
справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «28» вересня 2026 року

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Андрій АНТОЩУК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Злочинність є одним із найбільш небезпечних соціально-правових явищ, що безпосередньо впливає на стан захищеності людини, суспільства і держави, стабільність державних інституцій та довіру населення до правоохоронної і судової систем. Збройна агресія РФ проти України та спричинені нею зміни соціального, економічного й безпекового середовища зумовили трансформацію злочинності в умовах воєнного стану. Масове переміщення населення, незаконний обіг зброї та боєприпасів, протиправне використання бюджетних, гуманітарних і оборонних ресурсів посилили криміногенні загрози. Так, у 2020 р. обліковано 360 622 кримінальні правопорушення, у 2021 р. – 321 443, у 2022 р. – 362 636, у 2023 р. – 475 595, у 2024 р. – 492 479, а у 2025 р. – близько 608 тис. У 2025 р. порівняно з попереднім роком цей показник зріс приблизно на 115,5 тис., або на 23,5 %. Поряд із загальнокримінальною, корупційною та кіберзлочинністю особливої небезпеки набули злочини проти основ національної безпеки України та воєнні злочини, які загрожують суверенітету держави, життю й гідності людини, підривають міжнародний правопорядок і створюють тривалі загрози кримінологічній безпеці.

За таких обставин особливого значення набуває діяльність органів прокуратури, які, поєднуючи організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, підтримання публічного обвинувачення та передбачену законом координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності, сприяють узгодженню кримінального переслідування і кримінологічних заходів запобігання. Запобіжний потенціал прокуратури реалізується в межах визначених законом повноважень, оскільки запобігання злочинності не закріплено як її самостійну функцію. Потреба в посиленні цієї складової діяльності прокуратури узгоджується з Комплексним стратегічним планом реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, який передбачає пріоритетність запобігання злочинності, розвиток аналітичної діяльності та посилення координаційної ролі прокуратури. В умовах воєнного стану кримінологічне забезпечення цієї діяльності має враховувати масштабність і латентність воєнних злочинів, ризики їх повторення, обмежений доступ до тимчасово окупованих територій та потребу в міжвідомчій взаємодії і міжнародному співробітництві.

Теоретичну основу дослідження становлять праці вітчизняних учених у галузі кримінології, зокрема А. А. Бабенка, В. С. Батиргарєєвої, В. М. Бесчастного, І. Г. Богатирьова, О. Ю. Бусол, В. В. Василевича, Б. М. Головкина, В. В. Голіни, В. К. Грищука, О. М. Гуміна, О. М. Джужі, В. М. Дрьоміна, А. П. Закалюка, А. Ф. Зелінського, О. О. Кваші, О. Г. Колба, М. Г. Колодяжного, О. Є. Користіна, М. В. Корнієнка, Т. В. Корнякової, О. М. Костенка, О. Г. Кулика, О. М. Литвака, О. М. Литвинова, С. А. Мозоля, Є. С. Назимка, А. А. Небитова, Ю. В. Нікітіна, Ю. В. Орлова, О. С. Тарасенка, В. І. Тимошенко, Д. М. Тичини, В. О. Тулякова, В. М. Федитника, П. Л. Фріса, В. І. Шакуна та інших науковців.

Окремі питання кримінологічної діяльності прокуратури розглянуто у працях Л. М. Барбарош, А. В. Лапкіна, І. І. Митрофанова, С. С. Мірошніченка, Ю. О. Науменка, С. В. Петренка, Р. М. Соскова, Д. О. Супруненко, Б. І. Чегіля, В. М. Юрчишина та ін.

Науковий доробок вищезазначених учених сформував фундаментальне підґрунтя для дослідження злочинності, її детермінації, прогнозування, системи суб'єктів запобігання, а також заходів впливу. Водночас подальшого розроблення потребує цілісна кримінологічна концепція діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності, яка враховувала б законодавчі зміни щодо її функціонального призначення, трансформацію криміногенної ситуації в умовах воєнного стану та сучасні можливості кримінологічного аналізу й прогнозування. У межах такої концепції необхідно уточнити поняття та зміст кримінологічних засад діяльності прокуратури, місце прокуратури у системі суб'єктів запобігання, форми й напрями такої діяльності, забезпечення координації правоохоронних органів, порядок використання результатів аналізу та прогнозування злочинності, критерії щодо оцінювання результативності запобіжного впливу на злочинність, а також напрями вдосконалення нормативного й організаційного забезпечення запобіжної діяльності прокуратури. Наведені обставини підтверджують наукову і практичну потребу в комплексному дослідженні кримінологічних засад діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності та визначають актуальність обраної теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертація узгоджується з Кіотською декларацією про зміцнення потенціалу у сфері запобігання злочинності та правосуддя (XIV Конгрес ООН з питань запобігання злочинності та кримінального правосуддя, м. Кіото, Японія, 2021 р.) й виконана відповідно до Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р); Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023); Концепції взаємодії органів прокуратури з громадами («Прокурор громади») (наказ Генерального прокурора від 11 серпня 2023 р. № 224); Плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2024 р. № 792-р); Дорожньої карти з питань верховенства права (розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 травня 2025 р. № 475-р); Стратегії розвитку прокуратури на 2025–2028 роки (наказ Генерального прокурора від 8 жовтня 2025 р. № 322).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Приватної установи «Науково-дослідний інститут публічного права» від 22 грудня 2015 року (протокол № 6).

Мета і задачі дослідження. Метою роботи є формування кримінологічних засад діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності з розробленням

пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення законодавства та правозастосовної практики.

Поставлена мета зумовлює необхідність вирішення таких основних *задач*:

- здійснити аналіз стану наукових досліджень проблем діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності;
- визначити основні етапи становлення та розвитку діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності;
- систематизувати наукові підходи до поняття та змісту кримінологічних засад діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності;
- надати характеристику кримінологічному аналізу та прогнозуванню злочинності як засобам забезпечення запобіжної діяльності органів прокуратури;
- розкрити зміст і форми координаційної діяльності прокуратури у системі запобігання злочинності;
- виокремити особливості інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності;
- сформулювати концептуальні засади вдосконалення правового забезпечення запобіжної діяльності прокуратури;
- розробити критерії оцінювання результативності діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності;
- запропонувати організаційні напрями вдосконалення діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності з урахуванням умов воєнного стану.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі діяльності правоохоронних органів щодо запобігання злочинності.

Предмет дослідження – кримінологічні засади діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності.

Методи дослідження. Для досягнення поставлених у роботі мети і завдань використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, зокрема аналізу й синтезу, індукції й дедукції, абстрагування, узагальнення та аналогії – для систематизації наукових підходів і визначення змісту кримінологічних засад діяльності прокуратури (підрозділи 1.1, 1.3); *діалектичний* – для дослідження взаємозв'язку прокурорської діяльності, змін законодавства та криміногенної ситуації (розділи 1–3); *історико-правовий* – для визначення основних періодів становлення та розвитку діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності й трансформації її правових засад (підрозділ 1.2); *порівняльно-правовий (компаративний)* – для зіставлення вітчизняних і зарубіжних підходів до правового та організаційного забезпечення запобіжної діяльності прокуратури, визначення можливостей використання зарубіжного досвіду в Україні (підрозділи 3.1, 3.3); *формально-логічний* – для формулювання поняття та розкриття змісту кримінологічних засад діяльності прокуратури, визначення форм її координаційної діяльності й обґрунтування критеріїв оцінювання результативності запобіжного впливу (підрозділи 1.3, 2.2, 3.2); *формально-юридичний* – для аналізу нормативно-правових актів, що визначають функції та повноваження прокуратури, встановлення правових меж реалізації її запобіжного потенціалу й розроблення пропозицій щодо вдосконалення правового забезпечення такої діяльності (підрозділи 1.3, 3.1); *моделювання* – для

обґрунтування підходів до прогнозування злочинності, розроблення концептуальних засад удосконалення правового забезпечення запобіжної діяльності прокуратури та визначення організаційних напрямів підвищення її результативності (підрозділи 2.1, 3.1, 3.3); *соціологічні* (анкетування, інтерв'ювання, спостереження) – під час вивчення думок респондентів щодо проблем запобіжної діяльності прокуратури, міжвідомчої взаємодії та результативності заходів запобігання злочинності (розділи 2–3); *статистичні* – для опрацювання даних офіційної статистики та отриманих емпіричних матеріалів, аналізу стану, структури й динаміки злочинності, узагальнення показників діяльності органів прокуратури та обґрунтування критеріїв оцінювання її результативності (підрозділи 2.1, 2.3, 3.2).

Емпіричну базу дослідження становлять зведені дані вивчення 76 матеріалів координаційних нарад керівників правоохоронних органів з питань запобігання та протидії злочинності, 58 організаційно-розпорядчих документів органів прокуратури та 93 інформаційно-аналітичних матеріалів щодо стану злочинності, її причин та умов, а також результатів реалізації заходів кримінологічного запобігання впродовж 2016–2025 рр.; узагальнені результати анкетування 186 прокурорів, з яких 124 прокурори окружних прокуратур, 48 прокурорів обласних прокуратур та 14 прокурорів Офісу Генерального прокурора, у Київській, Житомирській, Вінницькій, Львівській, Одеській, Дніпропетровській, Полтавській та Черкаській областях і місті Києві; статистичні та аналітичні матеріали Офісу Генерального прокурора, Національної поліції України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Національного агентства з питань запобігання корупції, Державної судової адміністрації України. Під час збору та узагальнення матеріалів практики і визначення ключових аспектів обраної тематики дослідження використовувався особистий досвід роботи авторки в органах прокуратури України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших монографічних досліджень, у якому обґрунтовано кримінологічні засади діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності та визначено праксеологічні напрями реалізації її запобіжного потенціалу з урахуванням умов воєнного стану. До найбільш значущих наукових положень, що визначають новизну дисертації, належать такі:

вперше:

– концептуально визначено правову природу діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності, яка ґрунтується на взаємозв'язку встановлених законом прокурорських повноважень, способів їх реалізації та фактичного впливу на криміногенні чинники, і поєднує запобіжний вплив реалізації прокурорських повноважень з координацією заходів правоохоронних органів, а також визначає спрямованість прокурорської діяльності на виявлення, усунення чи нейтралізацію причин та умов учинення кримінальних правопорушень у межах конституційно визначених функцій прокуратури з урахуванням криміногенних наслідків збройної агресії проти України та особливостей діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану;

– сформульовано кримінологічні вимоги до підготовки, виконання та перевірки координаційних рішень прокуратури щодо встановлення причин та умов учинення кримінальних правопорушень з доповненням ч. 2 ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» положеннями, які передбачають визначення та погодження змісту заходів, відповідальних органів і підрозділів інституцій сектору безпеки і оборони, строків і способів підтвердження результатів, а також недопустимості зміни підслідності, визначення змісту процесуальних рішень або покладення обов’язків поза межами повноважень учасників координації;

– розроблено систему критеріїв і показників оцінювання результативності запобіжної діяльності прокуратури, засновану на розмежуванні безпосередніх результатів реалізації прокурорських повноважень та фактичного впливу на криміногенні чинники, яка охоплює законність заходів, обґрунтованість їх спрямування, своєчасність реалізації, повноту виконання та стійкість результатів і передбачає визначення частки виконаних заходів, частки заходів, що забезпечили усунення недоліків правоохоронної діяльності та кількості повторно виявлених криміногенних обставин, з урахуванням внеску кожного учасника, а в умовах воєнного стану – з урахуванням бойових дій, змін територіальної юрисдикції, переміщення населення, кадрової забезпеченості й навантаження для відмежування запобіжного впливу від змін, зумовлених зовнішніми чинниками;

– запропоновано в авторській редакції *Порядок інформаційно-аналітичної взаємодії органів прокуратури та правоохоронних органів у сфері запобігання злочинності*, основні положення якого визначають учасників, їхні повноваження, види, джерела, строки й періодичність надання кримінологічної інформації, правила перевірки достовірності та зіставлення відомостей, порядок підготовки спільних аналітичних матеріалів, документування висновків і організаційних рішень, забезпечення наступності аналітичної роботи під час зміни відповідальних працівників та використання результатів аналізу для виявлення криміногенних чинників, визначення пріоритетів запобігання і оцінювання погоджених заходів;

удосконалено:

– поняття кримінологічних засад діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності як сукупності теоретико-пізнавальної, цільової, прогностичної, організаційно-координаційної, нормативно-правової й оціночної складових, які розкривають зв’язок між пізнанням злочинності та її детермінації, визначенням цілей запобігання, обранням заходів впливу в межах компетенції прокуратури й оцінюванням досягнутих результатів;

– методологічні підходи до кримінологічного аналізу в діяльності прокуратури шляхом поєднання загальнодержавного, регіонального та оперативного рівнів дослідження злочинності, на яких відповідно визначаються особливості криміногенної ситуації на окремих територіях та особливості детермінації кримінальних правопорушень, з урахуванням латентності злочинності, відмінностей статистичного обліку й умов діяльності правоохоронних органів для обґрунтування змісту запобіжних заходів і визначення суб’єктів їх реалізації;

– наукове розуміння кримінологічного прогнозування в діяльності прокуратури в умовах воєнного стану як передбачення ймовірних змін злочинності та її детермінації для розроблення, обрання заходів запобігання й своєчасного їх коригування, що передбачає поєднання короткострокових, середньострокових і альтернативних прогнозів, урахування впливу бойових дій, тимчасової окупації, переміщення населення, латентності та змін реєстрації кримінальних правопорушень з обов’язковим зазначенням вихідних припущень і меж достовірності прогнозних висновків;

– кримінологічний зміст координаційної діяльності прокуратури, яку розглянуто як організаційно-правову форму узгодження цілей, завдань і заходів правоохоронних органів у межах наданих повноважень залежно від детермінації організованої, корупційної, економічної злочинності та кримінальних правопорушень, пов’язаних зі збройною агресією проти України, що зумовлює диференціацію складу учасників, змісту спільних заходів і способів перевірки запобіжних результатів;

дістали подальшого розвитку:

– періодизація становлення та розвитку діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності за критеріями зміни її правового становища, змісту повноважень і можливостей впливу на детермінанти кримінальних правопорушень з виокремленням початкового, імперського, державотворчого, радянського, незалежного, конституційного розвитку і реформування, а також сучасного періодів, у межах останнього з яких ураховано особливості реалізації прокурорських повноважень в умовах воєнного стану, що дозволило простежити зміну засобів запобіжного впливу та розмежувати передумови виникнення прокурорських установ і діяльність прокуратури як самостійної інституції;

– положення щодо предмета кримінологічного пізнання та принципів запобіжної діяльності прокуратури, відповідно до яких дослідженню підлягають криміногенні процеси, причини й умови вчинення кримінальних правопорушень та недоліки діяльності уповноважених суб’єктів, що сприяють виникненню або збереженню криміногенних чинників, а визначення змісту й меж прокурорського впливу ґрунтується на законності, науковій обґрунтованості, об’єктивності, своєчасності, пропорційності, диференціації заходів, узгодженості діяльності, незалежності прокурора та перевірці фактичних результатів запобігання злочинності;

– аргументація необхідності правового забезпечення запобіжної діяльності прокуратури на рівні відомчого регулювання, для чого обґрунтовано зміни до Порядку координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності щодо процедури розгляду мотивованих заперечень учасників стосовно завдань, які виходять за межі їхньої компетенції, умов залучення інших державних органів, документального підтвердження виконання погоджених заходів і причин їх невиконання, а також нормативне врегулювання оцінювання результативності вжитих організаційних заходів із розмежуванням отриманих результатів та підстав дисциплінарної відповідальності прокурорів;

– організаційні напрями реалізації запобіжного потенціалу прокуратури, через вимоги до розподілу службового навантаження з урахуванням складності кримінальних проваджень і додаткових обов’язків, документального підтвердження підстав заміни прокурора, поглиблення професійної спеціалізації та підготовки з кримінологічного аналізу й оцінювання запобіжних заходів, а в умовах воєнного стану – через забезпечення безперервності виконання погоджених заходів під час зміни територіальної юрисдикції, тимчасове кадрове посилення прокуратур на деокупованих територіях і залучення прокурорів відповідної спеціалізації до найбільш складних завдань, з автоматизацією технічних операцій для зменшення непродуктивних витрат робочого часу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що пропозиції та висновки дослідження впроваджені та можуть бути використані в:

науково-дослідній роботі – для подальших наукових досліджень діяльності правоохоронних органів у сфері запобігання злочинності, розроблення концепцій, стратегій і програм (акт Національної академії внутрішніх справ від 25.02.2026 р. № 50-НД);

сфері правозастосування – для розроблення відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, підготовки методичних рекомендацій щодо кримінологічного забезпечення діяльності органів прокуратури, координації правоохоронних органів у сфері запобігання злочинності, використання результатів кримінологічного аналізу та прогнозування під час планування запобіжних заходів, оцінювання результативності їх реалізації, зокрема в умовах воєнного стану (акт Вінницької окружної прокуратури Вінницької області від 17.06.2026 р.);

освітньому процесі – для підготовки підручників, лекцій, навчальних і практичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів із кримінології, кримінального процесу, а також при проведенні різних видів занять (тренінгів) з відповідних дисциплін у процесі підготовки бакалаврів та магістрів за спеціальністю 081 «Право» та в системі підвищення кваліфікації (акт Національної академії внутрішніх справ від 25.02.2026 р. № 49-ОП).

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення й висновки дисертації оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких: «Theoretical foundations of law, public management and practice of their application» (Латвія, м. Рига, 25–26 грудня 2024 р.); «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права (м. Кременчук, 5 грудня 2025 р.); «European Integration as a Factor in the Renewal of Legal Science in Ukraine (Латвія, м. Рига, 16–17 квітня 2026 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації викладено в восьми наукових публікаціях, серед яких чотири у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у закордонному юридичному виданні, три – тези доповідей у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які охоплюють дев’ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (220 найменувань на 27 сторінках) та чотирьох додатків (на 23 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 236 сторінок, з них основний текст – 171 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність наукового дослідження, встановлено зв'язок роботи з науковими планами й програмами, мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо апробації результатів дослідження й публікацій, у яких викладено основні положення дисертації.

Розділ 1 Теоретичні засади діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Стан наукової розробленості проблем діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності»* систематизовано наукові напрацювання за напрямками: історико-правовим, присвяченим становленню та розвитку органів прокуратури (С. О. Жувака, Л. Р. Грицаєнко, Н. Ю. Панич); функціонально-правовим, у межах якого досліджувана компетенція прокуратури та правові форми її реалізації (А. В. Лапкін, М. В. Косюта, В. І. Малюга, М. І. Мичко, В. М. Юрчишин); кримінологічним, спрямованим на з'ясування закономірностей злочинності, її детермінації та можливостей прокурорського впливу (С. С. Мірошніченко, І. І. Митрофанов, Д. О. Супруненко); організаційно-управлінським, що охоплює координацію правоохоронних органів, інформаційно-аналітичне забезпечення та оцінювання результативності (В. С. Бабкова, В. М. Гусаров, Г. О. Душейко, Г. П. Середа). Наявні дослідження не забезпечують достатньо цілісного пояснення місця прокуратури в системі суб'єктів запобігання злочинності після зміни її нормативно-правового статусу, зокрема недостатньо розробленими залишаються питання кримінологічного змісту прокурорських повноважень в умовах воєнного стану.

У *підрозділі 1.2 «Становлення та розвиток діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності»* виокремлено історичні періоди за критеріями зміни правового становища прокуратури, змісту повноважень і можливостей впливу на детермінанти різних правопорушень: I) початковий (IX–XVII ст.) – формування передумов представництва публічного інтересу до виникнення прокуратури як самостійної інституції; II) імперський (початок XVIII ст. – 1917 р.) – утворення прокуратури, становлення перших наглядових і кримінально-процесуальних повноважень; III) державотворчий (1917–1921 рр.) – спроби формування власної системи прокурорських органів; IV) радянський (1922–1991 рр.) – реалізація запобіжного впливу через загальний нагляд і закріплення координаційних повноважень; V) становлення прокуратури незалежної України (1991–1996 рр.) – формування національного законодавства зі збереженням наглядових засобів; VI) конституційного розвитку та реформування прокуратури (1996–2014 рр.) – переосмислення функцій і розвиток правового регулювання координації; VII) оновлення правового статусу прокуратури (з 2014 р. до теперішнього часу) – зміна конституційно-правового статусу, реформування організаційної системи та реалізація запобіжних можливостей через визначені законом процесуальні й координаційні повноваження.

Встановлено, що історичний розвиток запобіжної діяльності прокуратури характеризується поступовим зміщенням акцентів від адміністративно-

наглядного втручання до використання визначених правових засобів у межах кримінальної юстиції. Водночас збільшення обсягу прокурорського нагляду не завжди супроводжувалося забезпеченням законності та захистом прав і свобод людини, що засвідчує значення інституційної незалежності прокуратури. Зміни криміногенних загроз унаслідок повномасштабної збройної агресії зумовлюють необхідність удосконалення способів здійснення передбачених законом повноважень з урахуванням пріоритетів протидії воєнним, корупційним, організованим та іншим кримінальним правопорушенням.

У підрозділі 1.3 *«Поняття та зміст кримінологічних засад діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності»* виокремлено взаємопов'язані складові змісту кримінологічних засад діяльності прокуратури: теоретико-пізнавальну – пізнання злочинності та її детермінації; цільову – встановлення криміногенних проблем і очікуваних результатів впливу; прогностичну – передбачення змін криміногенної ситуації; організаційно-координаційну – узгодження діяльності правоохоронних органів; нормативно-правову – визначення меж реалізації повноважень; оціночну – перевірку фактичних результатів запобіжних заходів. Зазначені складові набувають кримінологічного змісту лише за умови їх спрямованості на конкретні обставини, які впливають на виникнення, поширення або рецидив кримінально протиправної поведінки.

Доведено, що об'єктом запобіжного впливу прокуратури є суспільні відносини у сфері запобігання злочинності, а предметом кримінологічного пізнання – криміногенні процеси, причини та умови вчинення правопорушень і недоліки діяльності уповноважених суб'єктів, що сприяють збереженню криміногенних загроз. Реалізація кримінологічних засад ґрунтується на законності, обґрунтованості, науковій достовірності, об'єктивності, своєчасності, пропорційності, диференціації заходів, узгодженості діяльності, незалежності прокурора і перевірці результатів. Законність визначає допустимість запобіжного впливу, який має здійснюватися в межах встановленої компетенції.

Розділ 2 «Кримінологічний зміст діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Кримінологічний аналіз та прогнозування злочинності в діяльності органів прокуратури»* обґрунтовано необхідність переходу від описового узагальнення статистики до дослідження причин, територіальних особливостей і напрямів розвитку криміногенних процесів. Визначення пріоритетів запобіжної діяльності потребує врахування структури, латентності й територіального розподілу злочинності. Протягом 2022–2025 рр. на криміногенну ситуацію впливали збройна агресія, міграція населення, порушення соціально-економічних зв'язків і поширення правопорушень проти основ національної безпеки, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Порівняння показників за різні роки має враховувати зміни умов реєстрації правопорушень і можливості правоохоронних органів здійснювати повноваження на відповідних територіях.

Запропоновано здійснювати кримінологічний аналіз у діяльності прокуратури на трьох взаємопов'язаних рівнях: 1) загальнодержавному, який дозволяє встановлювати основні тенденції злочинності, а також загрози

загальнонаціонального характеру; 2) регіональному, спрямованому на виявлення територіальних відмінностей криміногенної ситуації; 3) оперативному, що передбачає дослідження вчинення окремих видів кримінальних правопорушень, криміногенних чинників і категорій осіб, щодо яких необхідне здійснення спеціально-кримінологічних та індивідуально-профілактичних заходів.

Визначено кримінологічне прогнозування в діяльності прокуратури в умовах воєнного стану як науково обґрунтоване передбачення ймовірних змін стану, структури, динаміки і територіального поширення злочинності з урахуванням криміногенних чинників, достовірності даних та зовнішніх обставин. Короткострокові, середньострокові й альтернативні прогнози мають містити вихідні припущення та межі достовірності висновків, особливо для територій бойових дій, тимчасової окупації або масового переміщення населення. Результати прогнозування становлять основу визначення криміногенних проблем, можливих наслідків бездіяльності та пріоритетів запобіжних заходів, без установлення обов'язкових кількісних завдань процесуальної роботи.

У підрозділі 2.2 *«Координаційна діяльність прокуратури у системі запобігання злочинності»* доведено, що кримінологічне призначення координації полягає в забезпеченні спільного впливу на криміногенні чинники, подоланні відокремленості дій і запобіганні повторній віктимізації населення. Проведення анкетування прокурорів засвідчило, що вадами такої діяльності є формальність показників (24 %), недостатнє обґрунтування заходів (19 %), дублювання завдань (15 %), невизначеність виконавців (11 %), неналежна перевірка рішень (18 %) і недостатнє розмежування організаційних та процесуальних повноважень (13 %). Відтак, диференціація координації передбачає узгодження заходів із виявлення стійких кримінально протиправних зв'язків щодо організованої злочинності; розмежування компетенції правоохоронних органів і суб'єктів фінансового контролю щодо корупційної та економічної злочинності; узгодження дій за підвищених безпекових ризиків щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних із воєнним станом.

Науково обґрунтовано необхідність переходу від оцінювання кількості проведених координаційних заходів до перевірки виконання оперативних завдань та змін в обставинах, на які вони були спрямовані. Координаційний захід доцільно вважати завершеним лише після встановлення факту виконання погоджених дій і належного документального підтвердження результату, а у випадках, коли його досягнення залежить від інших державних органів, – після з'ясування фактичного внеску кожного учасника. Запобіжна результативність координації визначається не кількістю ухвалених рішень, а здатністю погоджених дій усувати конкретні недоліки правоохоронної діяльності та обмежувати вплив встановлених криміногенних чинників.

У підрозділі 2.3 *«Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності»* під таким запропоновано розуміти врегульовану законодавством сукупність організаційних, правових і аналітичних заходів щодо отримання, перевірки, систематизації, зіставлення, захисту й використання інформації про стан злочинності, її детермінацію та результати діяльності правоохоронних органів з метою обґрунтування запобіжних рішень,

яке охоплює організацію всього процесу отримання та використання відомостей і включає нормативно-правову (правові підстави й межі отримання та використання інформації), організаційну (повноваження відповідальних працівників і порядок роботи), інформаційно-технологічну (засоби зберігання, оброблення та захисту відомостей) та аналітичну (встановлення їх достовірності, взаємозв'язків, а також значення для прийняття запобіжних рішень) складові, узгодженість яких сприяє забезпеченню достовірності інформації і правомірності рішень.

Запропоновано запровадити єдині вимоги до отримання, перевірки, систематизації та використання кримінологічної інформації. З цією метою розроблено основні положення *Порядку інформаційно-аналітичної взаємодії органів прокуратури із іншими правоохоронними органами у сфері запобігання злочинності*, який має визначати суб'єктів взаємодії, їхні повноваження, види й джерела інформації, строки її надання, підготовку спільних аналітичних матеріалів, перевірку достовірності та використання результатів аналізу. Документування аналітичних висновків і прийнятих рішень має забезпечувати наступність роботи в разі зміни відповідальних працівників.

Розділ 3 «Напрями удосконалення діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності в умовах воєнного стану» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Концептуальні засади вдосконалення правового забезпечення запобіжної діяльності прокуратури»* встановлено недоліки нормативно-правового регулювання діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності, пов'язані з недостатньою визначеністю меж координаційних повноважень, порядку виконання відповідних рішень, правових умов участі інших державних органів у спільних заходах та порядку оцінювання результативності запобіжної діяльності. Усунення зазначених недоліків потребує конкретизації встановлених законом повноважень прокуратури без запровадження нової самостійної функції та відновлення широкого загального нагляду.

Запропоновано доповнити ч. 2 ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» положеннями про здійснення координації в межах компетенції учасників і недопустимість зміни підслідності, визначення змісту процесуальних рішень або покладення додаткових, не передбачених законодавством обов'язків рішеннями координаційних нарад. На законодавчому рівні доцільно закріпити вимоги до зазначення погоджених заходів, відповідальних органів, строків і способів документального підтвердження результатів. Доповнення спрямовані на конкретизацію меж обов'язковості координаційних рішень та перевірку їх фактичного виконання.

Розроблено пропозиції щодо конкретизації Порядку координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності (наказ Генерального прокурора від 8 лютого 2021 р. № 28) в частині перевірки відповідності завдань компетенції учасників, документального підтвердження усунення криміногенних чинників, мотивування результатів розгляду заперечень і конкретизації гарантій невтручання у процесуальну діяльність.

Обґрунтовано необхідність нормативного врегулювання порядку оцінювання результативності організаційних заходів прокуратури з визначенням критеріїв і способів перевірки отриманих результатів. При цьому оцінювання запобіжної діяльності має бути відмежоване від підстав дисциплінарної відповідальності прокурорів. Реалізація запропонованих нормативно-правових змін дозволить чітко визначити межі координаційних повноважень прокуратури, підвищити обґрунтованість організаційних рішень та забезпечити належну перевірку фактичних результатів запобігання злочинності.

У підрозділі 3.2 *«Критерії оцінювання результативності діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності»* розроблено систему критеріїв і показників оцінювання результативності діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності, в основу якої покладено розмежування обсягу виконаної роботи, безпосередніх результатів прокурорської діяльності та фактичного впливу на криміногенні чинники. При цьому результативність розглядається як ступінь досягнення конкретних запобіжних цілей; ефективність – як співвідношення отриманих результатів із використаними ресурсами; якість – як відповідність діяльності вимогам законності, обґрунтованості, своєчасності та професійних стандартів. Кількість проведених координаційних нарад, повідомлень про підозру чи направлених до суду обвинувальних актів не може самостійно характеризувати внесок прокуратури в запобігання злочинності.

Запропоновано п'ять критеріїв оцінювання: законність заходів; обґрунтованість їх спрямування на криміногенні чинники; своєчасність; повноту виконання; стійкість результатів. Критерії конкретизуються через частку виконаних і документально підтверджених заходів, частку заходів з усунення недоліків правоохоронної діяльності, кількість повторно виявлених криміногенних обставин і співвідношення результатів із витратами часу та ресурсів. Під час оцінювання спільних заходів необхідно встановлювати внесок кожного органу та перевіряти зв'язок між проведеними заходами й виявленими змінами криміногенних чинників.

Визначено, що оцінювання результатів діяльності прокуратури в умовах воєнного стану потребує врахування рівня навантаження, змін територіальної юрисдикції, інтенсивності бойових дій, переміщення населення, кадрової забезпеченості та структури злочинності, оскільки неврахування зазначених обставин призводить до необ'єктивного порівняння результатів роботи різних прокуратур. Для забезпечення єдиних вимог до такого оцінювання запропоновано запровадити відповідний порядок, який передбачатиме поступовий відхід від встановлення обов'язкових кількісних нормативів процесуальної діяльності.

У підрозділі 3.3 *«Організаційні напрями вдосконалення діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності»* встановлено, що організаційними чинниками, які обмежують запобіжні можливості прокуратури, є нерівномірний розподіл службового навантаження (27 %), недостатня професійна спеціалізація (20 %), дублювання завдань правоохоронних органів (16 %), недоліки контролю за виконанням координаційних рішень (19 %) та невідповідність змісту професійної підготовки фактичним потребам прокурорської діяльності (18 %). Розподіл навантаження має враховувати складність кримінальних проваджень,

кількість епізодів і учасників злочинної діяльності, тривалість розслідування, міжнародне співробітництво, спеціалізацію та додаткові обов'язки прокурорів. Зміна прокурора який здійснює повноваження у кримінальному провадженні, потребує належного документування й перевірки підстав відповідно до кримінального процесуального законодавства.

Розроблено пропозиції щодо поглиблення спеціалізації прокурорів за напрямками протидії організованим, корупційній, кіберзлочинності, кримінальним правопорушенням проти основ національної безпеки та воєнним злочинам. Професійна підготовка прокурорів має охоплювати питання кримінологічного аналізу, виявлення причин та умов учинення кримінальних правопорушень, підготовки координаційних рішень і перевірки результативності запобіжних заходів. Зміст відповідного навчання доцільно визначати за результатами аналізу найбільш поширених недоліків прокурорської діяльності, а його результативність оцінювати за здатністю працівників застосовувати отримані знання під час виконання службових обов'язків.

Запропоновано періодичну перевірку виконання координаційних заходів зі встановленням причин невиконання та потреби перегляду рішень. Безперервність запобіжної діяльності в умовах воєнного стану потребує передання між прокуратурами матеріалів щодо незавершених заходів і визначення відповідальних за їх виконання в разі зміни юрисдикції, тимчасового кадрового посилення прокуратур на деокупованих територіях та залучення прокурорів відповідної спеціалізації до складних завдань.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено та розв'язано комплексне науково-прикладне завдання щодо формування кримінологічних засад діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності з урахуванням умов воєнного стану. За підсумками проведеного дослідження найсуттєвішими висновками є такі:

1. Встановлено недостатність комплексного кримінологічного обґрунтування запобіжного призначення прокуратури після зміни її правового статусу та в умовах воєнного стану. Систематизація наукових досліджень за історико-правовим, функціонально-правовим, кримінологічним та організаційно-управлінським напрямками, засвідчила потребу розмежування прокурорських повноважень, способів їх реалізації та фактичних запобіжних результатів. Діяльність прокуратури поєднує реалізацію власних повноважень із запобіжним спрямуванням і координацію заходів правоохоронних органів. Відповідно, Кримінологічне призначення прокуратури розкривається через закономірності та правові умови впливу на криміногенні чинники в межах установленої компетенції.

2. Запропоновано на підставі історико-правового аналізу періодизацію становлення та розвитку діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності за критеріями зміни правового становища, повноважень і можливостей впливу на криміногенні чинники: початковий (IX–XVII ст.), імперський (початок XVIII ст. – 1917 р.), державотворчий (1917–1921 рр.), радянський (1922–1991 рр.),

становлення прокуратури незалежної України (1991–1996 рр.), конституційного розвитку та реформування прокуратури (1996–2014 рр.), сучасний (з 2014 р. до теперішнього часу). Упродовж зазначених періодів розвиток запобіжної діяльності прокуратури характеризувався переходом від широких наглядових повноважень і безпосереднього реагування на порушення законності до реалізації визначених законом координаційних повноважень. Водночас розширення прокурорської компетенції історично не завжди супроводжувалося посиленням гарантій законності та захисту прав і свобод людини. З огляду на виявлену закономірність сучасний розвиток запобіжних можливостей прокуратури має здійснюватися шляхом удосконалення правових форм її діяльності з урахуванням криміногенних загроз, спричинених збройною агресією проти України.

3. Визначено кримінологічні засади діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності як сукупність взаємопов'язаних науково обґрунтованих положень щодо закономірностей злочинності, принципів і методів її пізнання, визначення криміногенних чинників та оцінювання запобіжного впливу, які обумовлюють зміст і спрямованість реалізації законодавчо встановлених прокурорських повноважень. Засади охоплюють теоретико-пізнавальну, цільову, прогностичну, організаційно-координаційну, нормативно-правову та оціночну складові. Предметом кримінологічного пізнання є криміногенні процеси, детермінанти правопорушень і недоліки діяльності уповноважених органів. Пізнання зазначених явищ і реалізація запобіжного впливу ґрунтуються на системі принципів, до якої належать законність, обґрунтованість, незалежність, наукова достовірність, об'єктивність, своєчасність, пропорційність, диференціація заходів, узгодженість діяльності і перевірка результатів. У такому розумінні кримінологічні засади становлять наукову основу запобіжної діяльності прокуратури, не змінюючи конституційно визначених меж її компетенції.

4. Обґрунтовано кримінологічний аналіз на загальнодержавному, регіональному та оперативному рівнях для визначення пріоритетів, територіальних завдань і заходів запобігання окремим видам правопорушень. Прогнозування в умовах воєнного стану передбачає короткострокові, середньострокові й альтернативні прогнози з урахуванням латентності злочинності, змін реєстрації правопорушень, переміщення населення, бойових дій і тимчасової окупації. Вихідні припущення та межі достовірності мають бути зазначені в аналітичних і прогностичних висновках. Результатом аналізу є визначення криміногенної проблеми, причин її виникнення, ймовірних напрямів розвитку та суб'єктів відповідних запобіжних заходів.

5. Сформульовано наукові положення щодо кримінологічного змісту координаційної діяльності прокуратури, яку запропоновано розглядати як здійснювану в межах законодавчо визначених повноважень організаційно-правову діяльність, спрямовану на узгодження зусиль правоохоронних органів щодо виявлення, послаблення та усунення криміногенних чинників. Основними недоліками її організації є формальний характер окремих координаційних заходів, дублювання завдань, недостатня визначеність відповідальних виконавців, неналежна перевірка фактичного виконання рішень і недостатнє

врахування особливостей окремих видів злочинності. Усунення зазначених недоліків потребує диференціації координаційних заходів щодо організованої, корупційної, економічної злочинності та кримінальних правопорушень, пов'язаних із воєнним станом, а також удосконалення порядку підготовки й виконання координаційних рішень шляхом визначення конкретної криміногенної проблеми, компетенції учасників, відповідальних виконавців, строків і способів підтвердження результатів. Результативність координації повинна встановлюватися за фактичним виконанням погоджених заходів, усуненням недоліків правоохоронної діяльності та послабленням криміногенних чинників, а не за кількістю проведених нарад чи ухвалених документів.

6. Надано визначення інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності з виокремленням його нормативно-правової, організаційної, інформаційно-технологічної й аналітичної складових. Недостатня узгодженість інформаційних ресурсів правоохоронних органів, неоднакові правила формування статистичних відомостей і дублювання інформації ускладнюють виявлення криміногенних чинників та обґрунтування запобіжних рішень. З метою усунення зазначених недоліків запропоновано проєкт *Порядку інформаційно-аналітичної взаємодії органів прокуратури з іншими правоохоронними органами у сфері запобігання злочинності*, основні положення якого визначають суб'єктів взаємодії, види інформації, строки її надання, правила перевірки достовірності, підготовки спільних аналітичних матеріалів та використання їх результатів. Організаційно-технологічним напрямом удосконалення такого забезпечення має стати подальша цифровізація допоміжних операцій прокурорської діяльності шляхом автоматизованого формування проєктів типових документів і заповнення їхніх реквізитів, обліку процесуальних строків, формування звітності та розвитку електронного документообігу із забезпеченням перевірки прокурором змісту сформованих проєктів. Правове впорядкування інформаційно-аналітичної взаємодії підтримали 72 % прокурорів, 54 % вказали на недостатню узгодженість інформаційних ресурсів, а 85 % – на надмірні витрати робочого часу, пов'язані з повторним заповненням документів і веденням звітності.

7. Обґрунтовано необхідність комплексного вдосконалення нормативно-правового регулювання діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності шляхом конкретизації встановлених законом повноважень. На законодавчому рівні таке вдосконалення передбачає доповнення ч. 2 ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» положеннями, які визначатимуть межі координаційної діяльності, встановлюватимуть заборону визначати зміст процесуальних рішень чи покладати додаткові, не передбачені законодавством обов'язки рішеннями координаційних нарад, а також передбачатимуть обов'язкове зазначення погоджених заходів, відповідальних правоохоронних органів, строків виконання та способів документального підтвердження результатів. На рівні відомчого регулювання відповідні пропозиції охоплюють внесення змін до Порядку координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності (наказ Генерального прокурора від 8 лютого 2021 р. № 28), у частині мотивування розгляду заперечень, уточнення правових умов участі інших державних органів, документального підтвердження запобіжних результатів і конкретизації гарантій

невтручання у процесуальну діяльність. Окремого нормативного врегулювання потребує порядок оцінювання результативності вжитих організаційних заходів прокуратури з визначенням умов використання результатів оцінювання для організації роботи без автоматичного ототожнення недосягнення запобіжної мети з дисциплінарним проступком. Запропоновані зміни спрямовані на забезпечення правової визначеності координаційних повноважень, незалежності прокурорів і належної перевірки результатів запобігання злочинності.

8. Розроблено систему критеріїв і показників оцінювання результативності діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності, засновану на розмежуванні обсягу виконаної роботи, безпосередніх результатів реалізації прокурорських повноважень і фактичного впливу на криміногенні чинники. У межах цієї системи розмежовано результативність, ефективність та якість прокурорської діяльності, які характеризують відповідно досягнення запобіжних цілей, співвідношення результатів із використаними ресурсами та відповідність діяльності встановленим правовим і професійним вимогам. Система охоплює п'ять критеріїв оцінювання: законність запобіжних заходів, обґрунтованість їх спрямування на криміногенні чинники, своєчасність реалізації, повноту фактичного виконання та стійкість досягнутих результатів. Зазначені критерії конкретизовано через показники документально підтвердженого виконання заходів, усунення недоліків правоохоронної діяльності, повторного виникнення криміногенних обставин і співвідношення отриманих результатів із витратами робочого часу та залученими ресурсами. Застосування відповідних показників потребує урахування відмінностей територіальних і безпекових умов діяльності прокуратур, особливо під час воєнного стану, та окремого встановлення внеску кожного правоохоронного органу у виконання спільних заходів. Практична реалізація розробленої системи передбачає запровадження єдиного порядку оцінювання результативності запобіжної діяльності з поступовою відмовою від установлення обов'язкових кількісних нормативів процесуальної роботи. Необхідність перегляду підходів до відповідного оцінювання підтримали 63 % опитаних прокурорів.

9. Визначено організаційні напрями вдосконалення діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності, спрямовані на усунення нерівномірного службового навантаження, недостатньої професійної спеціалізації, дублювання завдань правоохоронних органів і формального контролю за виконанням прийнятих координаційних рішень. Реалізація зазначених напрямів передбачає вдосконалення розподілу навантаження між прокурорами з урахуванням складності кримінальних проваджень, кількості епізодів та учасників, тривалості досудового розслідування, необхідності міжнародного співробітництва, професійної спеціалізації й додаткових службових обов'язків. Організаційні заходи охоплюють документування та перевірку законних підстав зміни прокурора, який здійснює повноваження у кримінальному провадженні, поглиблення спеціалізації за напрямами протидії організованим, корупційним, кіберзлочинності, кримінальним правопорушенням проти основ національної безпеки та воєнним злочинам. Професійна підготовка прокурорів має охоплювати питання кримінологічного аналізу, виявлення причин та умов учинення кримінальних правопорушень, підготовки координаційних рішень і перевірки

результативності запобіжних заходів. В умовах воєнного стану безперервність запобіжної діяльності потребує передання матеріалів щодо незавершених заходів і визначення відповідальних за їх подальше виконання в разі зміни територіальної юрисдикції, тимчасового кадрового посилення прокуратур на деокупованих територіях та залучення прокурорів відповідної спеціалізації до виконання найбільш складних завдань (за даними анкетування, вдосконалення розподілу навантаження підтримали 37 % опитаних прокурорів, поглиблення спеціалізації – 46 %, посилення контролю за виконанням координаційних рішень – 21 %).

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Мішеніна Т. М. Становлення та розвиток правових засад реалізації прокуратурою функції запобігання злочинам: вітчизняний і зарубіжний досвід. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2023. № 7. С. 510–515. URL: <https://kelmczasopisma.com/ua/viewpdf/14157>

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.7.89>

2. Mishenina T. Organizational and legal framework for improving the activities of the prosecutor's office in the system of crime prevention in Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 6 (340). P. 112–116. URL: <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2024/6/19.pdf>.

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2024.6.17>

3. Мішеніна Т. М. Прокуратура як суб'єкт реалізації запобіжної діяльності у досудовому розслідуванні. *Підприємництво, господарство і право*. 2025. №1 (341). С. 67–74. URL: <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2025/1/14.pdf>.

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2025.1.12>

4. Мішеніна Т. М. Ефективність діяльності прокуратури у системі запобігання злочинності в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2025. №2 (342). С. 47–53. URL: <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2025/2/10.pdf>.

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2025.2.08>

5. Мішеніна Т. М. Кримінологічна характеристика прокуратури як суб'єкта боротьби зі злочинністю в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2026. Вип. 1. С. 181–188. URL: <https://nvppp.in.ua/vip/2026/1/31.pdf>.

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2026.1.29>

6. Мішеніна Т. М. Взаємодія органів прокуратури з територіальними громадами у запобіганні кримінальним правопорушенням. *Theoretical foundations of law, public management and practice of their application: International scientific conference (Riga, the Republic of Latvia, 25–26 December, 2024)*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. P. 452–455. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/558/20259/43659-1>.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-526-6-110>

7. Мішеніна Т. М. Інформаційно-аналітичне забезпечення запобіжної діяльності прокуратури. *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права* : матер. XI Міжнар. наук.-практ. конф. (Кременчук, 5 груд. 2025 р.). Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 333–336. URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/446/16924/41408-1>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-580-1-90>

8. Мішеніна Т. М. Віктимологічний аспект запобіжної діяльності прокуратури. *European Integration as a Factor in the Renewal of Legal Science in Ukraine: International scientific conference* (Riga, the Republic of Latvia, 16–17 April, 2026). Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2026. P. 190–194. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/737/20258/43651-1>.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-688-1-49>

АНОТАЦІЯ

Мішеніна Т. М. Кримінологічні засади діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Приватна установа «Науково-дослідний інститут публічного права», Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2026.

У дисертації здійснено комплексне дослідження кримінологічних засад діяльності прокуратури у сфері запобігання злочинності. Визначено стан наукового розроблення відповідної проблематики, досліджено становлення та розвиток запобіжної діяльності прокуратури, розкрито поняття, зміст і складові її кримінологічних засад. Обґрунтовано запобіжне призначення прокуратури, принципи та межі впливу на причини й умови вчинення кримінальних правопорушень під час реалізації встановлених законом повноважень. Охарактеризовано загальнодержавний, регіональний і оперативний рівні кримінологічного аналізу, визначено особливості прогнозування злочинності та використання його результатів для обрання пріоритетів запобігання. Розкрито кримінологічний зміст координації діяльності правоохоронних органів, сформульовано вимоги до підготовки, виконання та перевірки координаційних рішень. Визначено складові інформаційно-аналітичного забезпечення та розроблено пропозиції щодо нормативного врегулювання обміну кримінологічною інформацією й підготовки спільних аналітичних матеріалів. Обґрунтовано напрями вдосконалення правового забезпечення запобіжної діяльності прокуратури шляхом конкретизації координаційних повноважень і порядку підтвердження результатів погоджених заходів. Розроблено систему критеріїв і показників оцінювання результативності, засновану на розмежуванні обсягу виконаної роботи, безпосередніх результатів реалізації прокурорських повноважень та фактичного впливу на криміногенні чинники. Запропоновано організаційні заходи щодо розподілу службового навантаження, поглиблення спеціалізації, професійної підготовки прокурорів і контролю за виконанням координаційних рішень. Окрему увагу приділено особливостям запобіжної діяльності прокуратури в умовах воєнного стану, врахуванню територіальних і безпекових умов під час оцінювання її результатів та забезпеченню безперервності запобіжних заходів у разі зміни територіальної юрисдикції.

Ключові слова: прокуратура, прокурор, запобігання злочинності, кримінальні правопорушення, воєнні злочини, прокурорський нагляд, процесуальне керівництво, детермінанти, причини, умови, аналіз, прогнозування, координація, воєнний стан, інформаційно-аналітичне забезпечення.

SUMMARY

Mishenina T. M. Criminological Foundations of the Prosecution Service's Activities in Crime Prevention. – *Qualification scientific work in the form of a manuscript.*

Dissertation for the degree of Candidate of Legal Sciences in the specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Penal Law. – Private Institution «Research Institute of Public Law», National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2026.

The dissertation presents a comprehensive study of the criminological foundations of the prosecution service's activities in crime prevention and praxeological approaches to realising its preventive potential under martial law. Existing scholarship and the historical development of preventive activities are examined. The legal nature of these activities is defined through the relationship between statutory prosecutorial powers, their exercise and their actual impact on criminogenic factors within constitutionally established functions.

The development of the prosecution service's preventive activities is divided into seven periods according to changes in its legal status, powers and capacity to influence the determinants of criminal offences. The criminological foundations encompass theoretical knowledge, goal-setting, forecasting, organisation and coordination, legal regulation and evaluation. The subject matter of criminological inquiry includes criminogenic processes, the causes of and conditions conducive to offences, and shortcomings in authorised entities' activities. Preventive influence is governed by legality, scientific justification, objectivity, timeliness, proportionality, differentiated measures, coordinated action, prosecutorial independence and verification of outcomes.

Coordination is characterised as an organisational and legal form of aligning the objectives, tasks and measures of law enforcement agencies within their powers, differentiated according to the determinants of organised, corruption-related and economic crime and offences associated with armed aggression against Ukraine. Criminological requirements for preparing, implementing and verifying coordination decisions are formulated. Proposed additions to Part 2 of Article 25 of the Law of Ukraine «On the Prosecutor's Office» would specify agreed measures, responsible bodies and units within the security and defence sector, deadlines and methods of verifying results, and prohibit coordination decisions from altering investigative jurisdiction, determining the substance of procedural decisions or imposing duties beyond participants' powers.

The author's draft Procedure for Information and Analytical Interaction between Prosecution Authorities and Law Enforcement Agencies in Crime Prevention is proposed. Its principal provisions specify participants, powers, information types and sources, deadlines and frequency of provision, reliability checks and data comparison, preparation of joint analytical materials, and documentation of conclusions and organisational decisions. Continuity of analytical work when responsible personnel change is addressed. Analytical findings support the identification of criminogenic factors, determination of prevention priorities and assessment of agreed measures.

Amendments to the departmental Procedure for Coordinating the Activities of Law Enforcement Agencies in Combating Crime are substantiated. The proposed

amendments concern reasoned objections to tasks exceeding participants' competence, the involvement of other state bodies, and documentary confirmation of implementation and reasons for non-implementation. Regulatory provisions for assessing organisational measures distinguish achieved outcomes from the grounds for prosecutors' disciplinary liability.

A system of criteria and indicators for assessing preventive outcomes distinguishes the immediate results of exercising prosecutorial powers from actual effects on criminogenic factors. Its criteria comprise legality, justified targeting, timeliness, completeness of implementation and sustainability of results. Indicators include the proportions of completed measures and measures that eliminate law enforcement shortcomings, and the number of recurrent criminogenic circumstances identified. Each participant's contribution is assessed, while hostilities, changes in territorial jurisdiction, population displacement, staffing and workload are considered to distinguish preventive effects from changes attributable to external factors.

Organisational proposals address workload allocation according to the complexity of criminal proceedings and additional duties, documentation of the grounds for replacing prosecutors, enhanced specialisation, and training in criminological analysis and assessment of preventive measures. Under martial law, continuity of agreed measures during changes in territorial jurisdiction, temporary reinforcement of prosecution offices in de-occupied territories and assignment of prosecutors with relevant specialisations to complex tasks are substantiated. Automation of routine technical operations is proposed to reduce avoidable demands on prosecutors' time.

Keywords: prosecution service, prosecutor, crime prevention, criminal offences, war crimes, prosecutorial supervision, procedural guidance, determinants, causes, conditions, analysis, forecasting, coordination, martial law, information and analytical support.